

УДК 378 : 372.77 (477)

Алієва П. І., методист, НУЦЗУ

МЕХАНІЗМИ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ МІЖНАРОДНОГО НАУКОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ

Визначено актуальність державної підтримки у сфері міжнародного наукового співробітництва України.

Ключові слова: міжнародне співробітництво, результати наукових досліджень, захист інтелектуальної власності, наукові асоціації.

Determined relevance of the state support in the sphere of international scientific cooperation Ukraine.

Keywords: international cooperation, the results of scientific research, protection of intellectual property, scientific fssociation.

Постановка проблеми. З перетворенням науки в самостійну продуктивну силу та основний фактор соціально-економічного прогресу з'явилася об'єктивна необхідність у співробітництві держав у цій галузі. Отже, сучасна наука не просто перетворилася у відносно масову професійну діяльність, вона стала рушійною силою розвитку, необхідною передумовою освіти та економічного процвітання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз досліджень у сфері міжнародної наукової діяльності та механізмів її управління досліджені у роботах В. Будкіна, В. Герасимчука, В. Гриньової, А. Гуржій, В. Євтушенка, О. Зінченка, В. Ільчука, С. Кацури, М. Кравченка, Р. Козаченка, С. Лукіни, Ю. Макогона, О. Попова, Л. Радзієвської, С. Сіденко, В. Ходикіної та ін.

Постановка завдання. Метою даної статті є визначення актуальності та підтримки держави у процесі розвитку міжнародного співробітництва у науковій сфері України.

Виклад основного матеріалу. У сфері міжнародного наукового співробітництва державне управління здійснюється за такими напрямки:

- кооперування держав щодо здійснення спільних досліджень у сфері науки та освіти;
- реалізація окремих науково-технічних проектів, які представляють взаємний інтерес;
- реалізація обміну технологіями;
- передача технологій від розвинених країн державам, що розвиваються;
- узгодження заходів у процесі підготовки і підвищення кваліфікації

наукових кадрів;

– визнання іноземних документів у сфері міжнародного наукового співробітництва;

– співпраця за напрямками щодо захисту інтелектуальної власності на отримані результати наукових досліджень [1; 4].

Міжнародні наукові угоди розподілені на дві групи. Договори першої групи регулюють загальні питання міжнародного наукового співробітництва держав. Друга група договорів встановлює міждержавні зв'язки в окремих галузях науки: атомної енергії, екології, картографії, гідрометеорології, сейсмології, генної інженерії.

Крім того, існує необхідність у визначенні великого значення міжнародних контактів у приватному секторі. Наука сучасності в повній мірі відчуває на собі процеси глобалізації та інтеграції, У наслідок чого й формується міжнародне наукове співтовариство, що працює без державних кордонів. Діяльність відомого на весь світ Комітету з присудження нобелівських премій уже давно вийшла за межі скандинавських держав і придбала міжнародний характер [5].

Основними джерелами, що регулюють міжнародне співробітництво в області науки, є міжнародні державні договори. Багатосторонні угоди в галузі науки не містять конкретних зобов'язань держав-учасників. Отже, наукова діяльність є різновидом професійної творчості та не прогнозованою сферою, яка застосовує методи правового адміністрування. У сфері міжнародного наукового співробітництва діючими є міжнародно-правові норми, а саме: 1) положення, що встановлюють свободні наукові дослідження; 2) рівноправність держав у ході користування досягненнями науково-технічного прогресу; 3) обов'язова співпраця з метою передачі наукових технологій [6].

Кожна людина має право вільно брати участь у науковому прогресі і користуватися його благами. Угода про ввезення матеріалів, що відносяться до освіти, науки і культури 1950 року (Флорентійська угода) передбачає відмову держав-учасників від справляння мита та інших зборів при ввезенні та вивезенні відповідних предметів (друковані книги, географічні та астрономічні карти, наукові прилади та апаратура, моделі і макети для викладання). Держави повинні надавати ліцензії та засоби для ввезення на свою територію вищезазначених предметів:

– матеріалів, що призначені для публічних бібліотек та громадських установ, які розглядають питання освіти, наукових досліджень або культури;

– офіційних публікацій;

– книг і публікацій ООН та її спеціалізованих установ;

– публікацій у сфері розвитку туризму за межами країни ввезення;

– предметів для сліпих [5].

Значна роль міжнародних наукових програм знаходиться під егідою ООН. До них належать «Програма розвитку науки» 1963 року, «Програма розвитку ООН в галузі науки і техніки» та Всесвітній план дій щодо застосування науки і техніки в цілях розвитку. Всі вони спрямовані на справед-

ливу участь держав у науково-технічному прогресі.

Міжнародне наукове співробітництво держав на регіональному рівні здійснюється в рамках таких проектів, як прийнята Всеафриканським науковим і технічним союзом у 1987 році Програма щодо використання досягнень науки і техніки в цілях розвитку та Програма технологічного відродження Європи "Еврика"). Наразі акцент у міжнародному науковому співробітництві переноситься на двосторонню домовленість.

У процесі міжнародного науково співробітництва ведуться роботи із закордонними організаціями, центрами, установами країн світового співтовариства, у тому числі з країнами СНД (Білорусь, Казахстан, Узбекистан, Молдова, Азербайджан), Центральної та Східної Європи (Німеччина, Швеція, Чехія, Польща, Греція, Болгарія), а також США, Мексикою, Канадою, Китаєм, Південною Кореєю [5; 7].

Міжнародне наукове співробітництво здійснюється на рівні національних комісій міжнародних організацій світового рівня. Велике значення розвитку співробітництва у сфері науки направлений в процес впровадження нових методів та механізмів державного управління інноваційним розвитком, в тому числі і на державному рівні. У цьому зв'язку необхідно враховувати зміни в інноваційній політиці найбільш розвинених країн і переймати кращі практики. Направленість держави щодо вирішення цього завдання спрямовано укладення двосторонніх і багатосторонніх міжнародних угод, які стимулюватимуть науково-технічну та інноваційну кооперацію, що і є пріоритетним напрямком розвитку науки та усуненням бар'єрів, які перешкоджають активізації міжнародного співробітництва, включаючи спрощення умов надання в'їзних віз для зарубіжних дослідників, забезпечення визнання зарубіжних вчених ступенів, зняття митних бар'єрів, які перешкоджають переміщенню через кордон необхідного дослідницького обладнання, зразків і витратних матеріалів [3; 6].

5 липня набув чинності Закон України від 15 червня 2016 року № 1418-VIII «Про ратифікацію Протоколу про внесення поправок до Оголошення про створення Українського науково-технологічного центру». У даному законі зазначено цілі посилення міжнародного науково-технічного співробітництва та демонстрація України як послідовного і надійного партнера [2].

Уряди окремих держав розглядають деякі форми співпраці як втручання у свої внутрішні справи. Крім того, існує невпевненість у збереженні конфіденційності при обміні інформацією.

Очевидно, що співпраця повинна бути взаємовигідною, партнери повинні мати спільні цілі. Очікування кожної із сторін покращення свого становища за допомогою взаємодії з іншою стороною повинне приводити до взаємної координації державних політик [4].

Таким чином, міжнародне наукове співробітництво між державами є об'єктивною необхідністю, результатом міжнародного поділу праці і наукового прогресу. Воно спрямоване на спільне рішення виникаючих науково-технічних проблем, взаємний обмін науковими досягненнями, виробничим

досвідом і на підготовку кваліфікованих кадрів. Значимість міжнародного співробітництва обумовлена тим, що для прийняття ефективних рішень у зовнішньоторговельній діяльності недостатньо опиратися тільки на вітчизняний досвід в науковій галузі. Виникає реальна потреба в організації міжнародного науково-технічного співробітництва за стратегічними напрямками реалізації державної політики. Для цього потрібна розробка комплексу інструментів і механізмів співпраці, ув'язаних в єдину систему [3; 7].

Висновки. У сучасному світі міжнародна співпраця у сфері науки та технологій постійно розширюється. В умовах глобальної конкуренції здійснення великих інноваційних проектів і просування їх результатів у багатьох випадках можливо тільки в рамках транснаціональних науково-виробничих зв'язків. Розвиток міжнародного наукового співробітництва є одним з головних пріоритетів державної політики України.

Міжнародне наукове співробітництво здійснюється в рамках міждержавних угод щодо науково-технічного співробітництва. В даному процесі бруть участь наукові організації, громадські об'єднання наукових працівників, окремі науковці та фахівці у разі державної фінансової підтримки України, країн-партнерів, міжнародних грантів, коштів благодійних та громадських фондів. Перетворення міжнародного наукового співробітництва в реальний фактор стабілізації вітчизняної економіки та нарощування науково-технічного потенціалу України в умовах формування економіки країни та демократизації суспільства вимагає цілеспрямованого і дієвого державного регулювання міжнародних зв'язків у науковій сфері.

Реалізація наукових програм, створення нової техніки і технології, проведення досліджень у галузі фундаментальних наук на замовлення держави, як і всі форми його господарської діяльності, опираються на всебічно розроблені правові норми. Довгострокові програми у сфері наукового міжнародного співробітництва тягнуть за собою велику кількість фінансових та інших матеріальних ресурсів з боку держави, а також довгострокове детальне планування і програмування виробництва.

Таким чином, науково-технологічна або інша господарська діяльність держави спирається на комплексну державну правову основу і будується на основі державній та адміністративній базі.

Список використаних джерел

1. Закон України про освіту // Законодавчі акти України з питань освіти. – К. : Парлам. вид-во, 2004. – С. 21–52.

2. Про ратифікацію Протоколу про внесення поправок до Оголошення про створення Українського науково-технологічного центру [Електронний ресурс]: Закон України від 15.06.2016 № 1418-VIII – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1418-19/>.

3. Про Національну доктрину розвитку освіти : Указ Президента України. – К. : Парлам. вид-во, 2004. – С. 279–294.

4. Антонюк К. Розвиток науково-технічного потенціалу регіонів у

контексті міжнародного співробітництва / К. Антонюк // Галицький економічний вісник. – 2010. – № 4 (29). – С. 31–40.

5. Васильєв О. Роль вітчизняної науки та високих технологій у входженні України до європейського інтеграційного простору [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www. viche. info/ journal/ 1593/](http://www.viche.info/journal/1593/).

6. Герсон С. Шер. Роль міжнародного співробітництва у розвитку наукового потенціалу України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.crdf.org/usr_doc/4-Sher-ukr.doc.

7. Чумаченко Г. Актуальні питання міжнародного економічного співробітництва України в науково-технічній сфері [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www. justinian. com. ua](http://www.justinian.com.ua).